

УДК 657

Бенько І.Д.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку**в державному секторі економіки та сфері послуг
Тернопільського національного економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті розглянуто особливості організації обліку в органах місцевого самоврядування. Сучасне бачення проблем і перспектив організації обліку в органах місцевого самоврядування дає можливість раціонально організувати їх діяльність. Необхідність комплексних досліджень вказаних питань актуальності не втрачає, оскільки в державному секторі передбачається широкий спектр завдань обліку з наближення його до міжнародних стандартів.

Ключові слова: облік, органи місцевого самоврядування, державний сектор економіки, доходи, видатки.

Бенько И.Д. ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА В ОРГАНАХ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

В статье рассмотрены особенности организации учета в органах местного самоуправления. Современное видение проблем и перспектив организации учета в органах местного самоуправления дает возможность рационально организовывать их деятельность. Необходимость комплексных исследований указанных вопросов актуальности не теряет, поскольку в государственном секторе предполагается широкий спектр заданий учета по приближению его к международным стандартам.

Ключевые слова: учет, органы местного самоуправления, государственный сектор экономики, доходы, расходы.

Ben'ko I.D. FEATURES OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING IN LOCAL AUTHORITIES

The peculiarities of accounting organization in local self-government bodies are considered in the article. Modern vision of problems and perspectives of accounting organization in local self-government bodies makes it possible to organize their activity rationally. The need for comprehensive studies of these issues does not lose relevance since the public sector provides a wide range of accounting tasks to bring it closer to international standards.

Keywords: accounting, bodies of local self-government, state sector of economy, incomes, expenditures.

Постановка проблеми. Сучасна система законодавства про місцеве самоврядування потребує вдосконалення на засадах зміцнення організаційної, правової, фінансової, матеріальної, адміністративної самостійності місцевого самоврядування, розбудови європейської моделі адміністративно-територіального устрою на принципах децентралізації, єдності системи публічної адміністрації тощо.

Наявна в Україні система місцевого самоврядування не відповідає потребам суспільства, тому усі проблеми потребують подальших наукових досліджень, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених, зазначаємо, що проблема пошуку нових підходів до діяльності органів місцевого самоврядування в умовах стрімких ринкових перетворень потребує подальшого науково-практичного дослідження.

Питання вдосконалення обліку в органах місцевого самоврядування розглядаються в роботах В.Г. Дем'янишина, Р.Т. Джоги, О.П. Кириленко, В.І. Лемішовського, М.Р. Лучка, С.В. Свірко, Н.М. Хорунжак та інших вчених [8]. Їхні дослідження спрямовані на питання організації обліку, проведення контролю та аналізу діяльності органів місцевого самоврядування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не вирішено низку проблем у дослідженні теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку в органах місцевого самоврядування. Все це потребує вдосконалення методології та організації бухгалтерського обліку, застосування сучасних інформаційних технологій, що обумовило вибір теми дослідження та його актуальність.

До нагальних проблемних питань, що потребують вирішення, слід віднести такі:

– визначення обґрунтованої основи для діяльності органів місцевого самоврядування, здатних

забезпечити доступність і належну якість послуг, а також необхідної для цього ресурсної бази;

– створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;

– розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади;

– запровадження механізму державного контролю щодо відповідності Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування і стосовно якості надання населенню послуг.

Крім того, проблемами, які потребують швидкого вирішення, є:

– недостатність ресурсів у бюджетах розвитку територіальних громад для інвестицій в інфраструктуру;

– криза комунальної інфраструктури;

– відчуженість органів місцевого самоврядування від населення, неефективне використання комунальної власності, земельних ресурсів;

– складна демографічна ситуація у більшості територіальних громад.

Мета статті полягає в уточненні та обґрунтуванні теоретичних підходів, а також розробці науково-практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення та оцінки фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з перших етапів реформи місцевого самоврядування в Україні є процес укрупнення територіальних громад. В Україні вирішили піти шляхом добровільного об'єднання, створивши умови чітких стимулів та заохочень для цих громад, які стали на процес об'єднання. Сьогодні саме об'єднання громад та напями реформи є темою, яка обговорюється найбільше, а основою має стати створення справді спроможних територіальних громад. Концепцію

реформування місцевого бюджету та територіальної організації схвалено Кабінетом Міністрів України 14 квітня 2014 року. Цією Концепцією передбачено створення законодавчої бази функціонування органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади. 18 червня 2014 року затверджено План заходів з реалізації цієї Концепції, яким передбачені конкретні терміни підготовки змін до чинних законодавчих актів та прийняття нових, таких як Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Відповідно до цього плану внесені зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України, що є основою щодо стимулювання громади об'єднуватись та підвищувати свою спроможність через перехід бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ) на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Сьогодні більшість громад, яка має право вирішувати питання місцевого значення, неспроможна їх виконувати через недостатню кількість коштів, поганий стан або занепад інфраструктури, а також брак кадрів відповідної кваліфікації.

Метою цієї реформи є забезпечення спроможності самостійно (за рахунок власних ресурсів) вирішувати питання місцевого значення, а саме про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію особистих внутрішніх резервів.

Найважливішою метою об'єднання територіальних громад є економічна ефективність, тому зрозуміло, що головним чинником стимулювання має бути фінансова підтримка ОТГ. Її умовно розділяють на дві частини:

- економічна/фінансова підтримка процесу створення об'єднаних територіальних громад;
- джерела надходжень до бюджетів створених об'єднаних територіальних громад.

15 квітня 2015 року увійшов у дію Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Цей Закон дав змогу органам місцевого самоврядування здійснювати об'єднання у громади, а фактично утворювати нові адміністративно-територіальні одиниці – об'єднані територіальні громади (ОТГ). Фактично за два роки в Україні створено 367 ОТГ (у 2015 році створено 159 громад; у 2016 році – 209 громад).

Найбільшу кількість ОТГ утворено в Тернопільській області, а саме 36 громад, що становить 27,7% від усієї території області. У цих громадах проживають 228,2 тисячі жителів, що становить 21,3% населення області.

Найбільш вагомим показником для формування і територіальної структури є фінансова та ресурсна спроможність ОТГ. Об'єднані територіальні громади повинні мати достатню кількість людських, територіальних, фінансових та інфраструктурних ресурсів для реалізації власних та делегованих державою повноважень.

Аналіз фінансових показників та визначення фінансової спроможності ОТГ включає такі показники, як дохідність на одну особу, дотаційність бюджетів, питома вага видатків розвитку у власних ресурсах.

Першим показником, який визначає фінансову спроможність об'єднаних громад, є показник дохідності на одну особу. В трійці лідерів знаходяться Байковецька ОТГ (Тернопільська обл.), Вербківська ОТГ (Дніпропетровська обл.) та Богданівська ОТГ (Дніпропетровська обл.).

Відповідно до Програми соціально-економічного і культурного розвитку Байковецької ОТГ сільська рада взяла на себе виконання таких зобов'язань:

- забезпечення ефективного використання бюджетних коштів;
- підвищення благоустрою сіл ОТГ;
- покращення матеріально-технічної бази та будівель закладів освіти, медицини та культури;
- досягнення позитивних результатів від реалізації програмних цілей.

В структурі місцевого бюджету ОТГ знаходяться Байковецька сільська рада; центр соціальних служб; відділ освіти; комунальні заклади, а саме заклади культури, Амбулаторія загальної практики сімейної медицини.

Фінансово-господарський відділ Байковецької ОТГ особливу увагу зосереджує на ефективному та раціональному використанні бюджетних коштів у межах кошторисних призначень. На засіданнях сільської ради керівництву та бухгалтерії повсякчас вказується на недопущення дебіторської чи кредиторської заборгованості. Станом на 1 січня 2017 року така заборгованість за загальним та спеціальним фондами відсутня.

Основним принципом організації та діяльності місцевого самоврядування є його самостійність. Професор О.П. Кириленко визначає фінансову автономію місцевих органів влади як фінансову незалежність цих органів під час виконання покладених на них функцій [3].

Інші вчені зазначають, що фінансова автономія – це самоврядування або надання прав на нього у сфері фінансів, що виявляється перш за все стосовно формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Звертаючись до визначення місцевого самоврядування у Законі України «Про місцеве самоврядування», вбачаємо, що це право та спроможність органів місцевого самоврядування в межах законодавства здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [6].

На наш погляд, фінансова автономія місцевого самоврядування – це сукупність повноважень, прав, обов'язків та відповідальності органів місцевого самоврядування стосовно здійснення та прийняття ними в межах своєї компетенції управлінських рішень щодо формування та використання фінансових ресурсів, реалізації фінансової політики на території свого населеного пункту.

Основні ознаки самостійності місцевого самоврядування виражаються в тому, що:

- за обсягом повноваження місцевого самоврядування повинні бути достатні для виконання завдань місцевої публічної влади;
- держава повинна законодавчо гарантувати невтручання в права місцевого самоврядування з боку інших суб'єктів правових відносин (органів державної влади, фізичних та юридичних осіб); у ст. 145 Конституції України як гарантія передбачений судовий захист прав місцевого самоврядування [4].

Засобом досягнення фінансової автономії є фінансове забезпечення, під яким розуміють систему організаційно-правових заходів, спрямованих на створення, розподіл та використання фінансових ресурсів держави, певної адміністративно-територіальної одиниці або іншого суб'єкта правових відносин.

Реформування місцевого самоврядування є неможливим без якісних змін у правовому полі, модернізації чинного законодавства. Насамперед має бути внесено зміни до Конституції України, зокрема зміни щодо утворення виконавчих органів обласних і районних рад, розподілу повноважень між ними;

розроблено та ухвалено нову редакцію законів про місцеве самоврядування, службу в органах місцевого самоврядування, про місцеві державні адміністрації та інші законодавчі та нормативно-правові акти стосовно запровадження механізму прямого народовладдя, вдосконалення правового регулювання процедур проведення загальних зборів громадян за місцем їхнього проживання та встановлення додаткових гарантій діяльності органів самоорганізації населення, реалізації права територіальних громад на добровільне об'єднання та співробітництво на засадах ресурсно-організаційної кооперації та отримання державної підтримки для реалізації проектів такого співробітництва; формування нової системи адміністративно-територіального устрою. Суттєвим ризиком у цій роботі є розроблення або внесення змін до значної кількості нормативно-правових актів, що мають відповідати загальній логіці реформування місцевого самоврядування. Одночасно Закон про місцеве самоврядування повинен мати вищу силу над іншими законодавчими та нормативно-правовими актами. Важливим напрямом реформи є проведення потужної інформаційно-роз'яснювальної роботи серед широких верств населення щодо реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

У процесі здійснення реформи місцевого самоврядування набуває великого значення питання уніфікації та стандартизації публічних послуг, поліпшення їх якості, що має відповідати потребам та очікуванням громадян.

З урахуванням досвіду зарубіжних країн питання впровадження економічних, соціальних та політичних перетворень на регіональному та місцевому рівнях потрібно розглядати в контексті європейської інтеграції та сталого розвитку. Ефективна реалізація політики децентралізації державної влади вимагає від органів влади всіх рівнів вжиття таких узгоджених заходів, як, зокрема, здійснення суттєвих інституційних змін; реформування принципів та методів роботи, зокрема в галузі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; забезпечення фінансово-економічних можливостей стимулювання розвитку місцевого самоврядування.

Резюмуючи викладене вище, можемо дійти таких висновків:

- процес децентралізації повноважень органів влади є об'єктивним процесом, що виникає та супроводжує процеси демократизації суспільного та державного життя;
- реформування влади безпосередньо пов'язане з процесом формування компетенції органів місцевого самоврядування;
- у процесі децентралізації залучаються не тільки державні та самоврядні управлінські структури, але й широкі верстви соціально активного населення;
- у процесі формування повноважень органів місцевого самоврядування в Україні особливо велике значення має запозичення позитивного зарубіжного досвіду тих країн, що вже здійснили відповідні ринкові перетворення та мають позитивний досвід децентралізації повноважень органів публічної влади.

Основними проблемами формування та використання ресурсів місцевих бюджетів є законодавче обмеження джерел його наповнення та, як наслідок, вкрай низькі його обсяги; слабкі можливості наповнення бюджетів на базовому рівні, зокрема для територіальних громад, які володіють обмеженим економічним потенціалом. Для вирішення зазначених вище

проблем необхідно розробити систему заходів, яка б, з одного боку, сприяла зміцненню доходної частини бюджету, а з іншого боку, підвищувала ефективність та оптимізувала структуру його видатків.

Формування спроможних територіальних громад в Україні здійснюється сьогодні з урахуванням децентралізації, що проводиться урядом. Серед питань децентралізації слід назвати вирішення фінансових питань функціонування тепер уже з урахуванням децентралізації об'єднаних територіальних громад. Щодо забезпечення спроможності територіальної громади на загальнодержавному рівні вже забезпечено низку змін. Зокрема, об'єднана громада одержує додаткові фінансові та майнові ресурси. Раціональне управління усіма ресурсами є основою забезпечення розширеного відтворення та соціального розвитку. При цьому основними критеріями досягнення поставлених цілей є розрахунок на власні джерела фінансових поточних потреб громади; можливість залучення у необхідних обсягах зовнішніх фінансових ресурсів; формування ресурсної бази за допустимого рівня ризику.

Ефективне використання коштів місцевих бюджетів може бути досягнуте лише за умови ефективної фінансової діяльності.

Органи місцевого самоврядування мають вивчати ступінь задоволення потреб споживачів бюджетних послуг і, виходячи з цього, проводити власну політику на своїй території, забезпечуючи мешканцям гідний рівень та високу якість життя. Під гідним життєвим рівнем мається на увазі той рівень обслуговування, який дає змогу населенню підтримувати здоров'я і добробут особи та членів її сім'ї в разі хвороби, інвалідності, безробіття та інших випадків втрати засобів до існування, а також бути забезпеченим об'єктами охорони здоров'я, освіти, транспортним обслуговуванням тощо. Безсумнівно, серед основних функцій органів місцевого самоврядування на першому місці має бути орієнтація на потреби населення з метою якісного надання суспільних послуг.

Під час визначення ефективності необхідно застосовувати співвідношення двох складових, а саме ефекту і витрат. Ефективність використання бюджетних коштів передусім має бути пов'язана не з економією бюджетних коштів, а з підвищенням якості життя людини.

Розуміння доречності застосування показників ефективності, їх чітке формулювання є важливою передумовою отримання достовірних даних за результатами аналізу та основою для усунення випадків неефективного використання коштів місцевих бюджетів України.

Висновки. В умовах розвитку ринкових засад державотворення необхідно забезпечити прозорість процесу планування та виконання місцевих бюджетів, що має передбачати надання прозорої інформації про порядок складення бюджетів усіх рівнів, фінансовий стан органів місцевого самоврядування. Сьогодні питання правових відносин між різними рівнями в Україні регулюються кількома сотнями нормативно-правових актів різної юридичної сили.

За таких умов дуже важко, з одного боку, забезпечити системність і внутрішню несуперечливість правового регулювання на всій території країни, а з іншого боку, врахувати місцеві особливості та інтереси, підтримати місцеву ініціативу та прагнення до самоорганізації.

Разом з вищезазначеною проблемою актуальним у стабілізації місцевих фінансів є забезпечення

прозорості місцевих бюджетів стосовно здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні.

Правильний та своєчасний облік доходів та видатків дає змогу дістати вичерпну інформацію про їх наявність і використання. На підставі таких даних відбувається контроль за збереженням, ефективним і цільовим використанням цих складових. Адже від того, наскільки успішно буде вирішене це питання, залежить платоспроможність установи, своєчасність оплати праці персоналу, проведення розрахунків. Тому ці питання є досить актуальними та мають велике значення для подальших наукових досліджень.

Одним з ефективних напрямів удосконалення системи управління установами є впровадження системи внутрішнього контролю, що забезпечить прозорість та достовірність облікової інформації про доходи та видатки. Важливою складовою контролю для забезпечення зростання ефективності діяльності органів місцевого самоврядування має стати аналіз видатків. Проведений аналіз має служити основою прийняття управлінських рішень та вирішення проблемних питань. Здійснення аналізу доходів та видатків дає змогу оцінити забезпеченість установи фінансовими ресурсами, доцільність та ефективність їх використання, що сприяє дієвому керуванню, плануванню, контролю та вдосконаленню діяльності.

УДК 336.221:334.7

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бенько І.Д. Особливості діяльності установ державного сектору економіки та їх вплив на організацію обліку. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 30 червня 2017 року) / редкол.: Bartosiewicz Sławomir, Henning Dräger, Korzeb Zbigniew та ін. Тернопіль: THEU, 2017. С. 93–96.
2. Бенько І.Д. Проблемні аспекти організації обліку в установах освіти. Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 24. С. 114–117.
3. Кириленко О.П. Фінансова незалежність місцевого самоврядування. Фінанси України. 2011. № 1. С. 34–39.
4. Конституція України; редакція від 30 вересня 2016 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 360 с.
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України; редакція від 4 червня 2017 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
7. Сисюк С.В., Бенько І.Д. Бухгалтерська служба органів місцевого самоврядування: вимоги, особливості створення та функціонування. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного ун-ту. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 36. С. 91–97.
8. Хорунжак Н.М. Модернізація обліку і контролю в бюджетних установах в умовах системної трансформації управління: дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.09; THEU. Тернопіль, 2014. 469 с.

Приймак С.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту*

факультету управління фінансами та бізнесу

Львівського національного університету імені Івана Франка

Будай І.В.

магістр

Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Питання оподаткування малого та середнього бізнесу є одним з найбільш актуальних в Україні. Розвитку малого підприємництва перешкоджає низка економічних та організаційних факторів, де особливу роль відіграє механізм його оподаткування. Слід зазначити, що ефективність бізнесу прямо залежить від правильності вибраної системи оподаткування. У статті розглянуто порівняльну характеристику систем оподаткування для малого бізнесу, які діють на підставі Податкового кодексу України, зазначено їх переваги та недоліки. Окреслено проблеми та перспективи оподаткування для суб'єктів малого бізнесу. Наведено особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва на прикладі ТзОВ «Молочний бар». Зроблено висновки щодо наслідків цих змін та їх впливу на розвиток малого бізнесу в Україні.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємництва, податки, спрощена система оподаткування, загальна система оподаткування, фінансовий результат.

Приймак С.В., Будай І.В. ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Вопрос налогообложения малого и среднего бизнеса является одним из наиболее актуальных в Украине. Развитию малого предпринимательства препятствует ряд экономических и организационных факторов, где особую роль играет механизм его налогообложения. Следует отметить, что эффективность бизнеса напрямую зависит от правильности выбранной системы налогообложения. В статье рассмотрена сравнительная характеристика систем налогообложения для малого бизнеса, которые действуют на основе Налогового кодекса Украины, указаны их преимущества и недостатки. Обозначены проблемы и перспективы налогообложения для субъектов малого бизнеса. Приведены особенности налогообложения субъектов малого предпринимательства на примере ООО «Молочный бар». Сделаны выводы о последствиях этих изменений и их влиянии на развитие малого бизнеса в Украине.

Ключевые слова: субъект малого предпринимательства, налоги, упрощенная система налогообложения, общая система налогообложения, финансовый результат.